

FIZIOPATOLOGIE MEDICINĂ an III

LP_05

Partea I: ECG normală – Rapel fiziologic

2021

OBIECTIVE EDUCAȚIONALE

La sfârșitul acestei lucrări practice, studenții trebuie să:

- Recunoască și caracterizeze elementele traseului ECG normal
- Determine rapid frecvența cardiacă
- Determine rapid axul electric al inimii

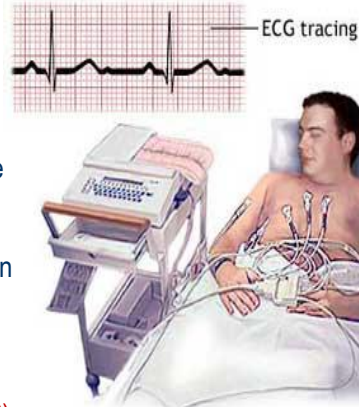
A. ELECTROCARDIOGRAMA

- **Definiție:** înregistrarea grafică a activității electrice a inimii cu ajutorul unor electrozi de culegere plasați la periferia câmpului electric generat de depolarizarea și repolarizarea atriilor și a ventriculilor

- **Principiu:**

- se plasează **electrozii de culegere**, în *puncte standard* la nivelul pielii
- prin combinarea electrozilor de culegere se formează **12 derivații ECG** care explorează activitatea electrică a inimii în **două planuri**:

- frontal → derivațiile **membrelor (6)**
- orizontal → derivațiile **precordiale (6)**

3

Derivațiile ECG – în plan frontal

① Derivațiile bipolare (standard) ale membrilor: DI, DII, DIII

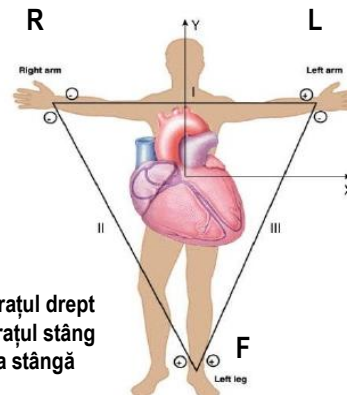
- formează *laturile* triunghiului echilateral Einthoven
- culeg diferența de potențial între un electrod *explorator* (pozitiv) și unul de *referință* (negativ):

DI → L (+) și R (-)

DII → F (+) și R (-)

DIII → F (+) și L (-)

Einthoven triangle

R = antebrațul drept
L = antebrațul stâng
F = gamba stângă

4

Derivațiile ECG – în plan frontal

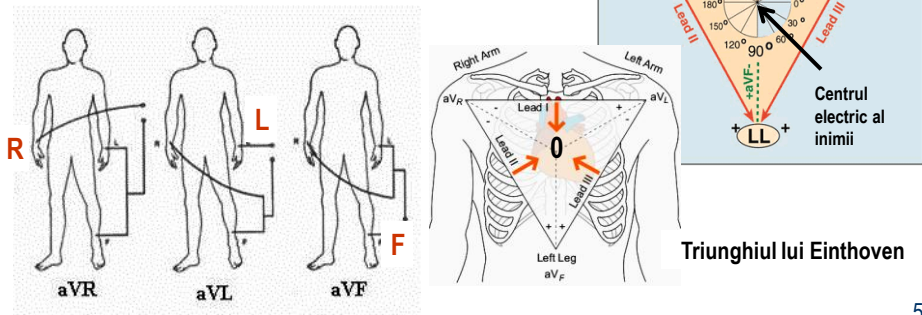
② Derivațiile unipolare ale membrelor (aVR, aVL și aVF)

- formează *bisectoarele* triunghiului echilateral Einthoven
- culeg diferența de potențial dintre un electrod *explorator* (pozitiv) și unul *indiferent* (cu potențial zero) format din 2 electrozi legați împreună:

aVR → R (+) și electrozii L și F legați împreună

aVL → L (+) și electrozii R și F legați împreună

aVF → F (+) și electrozii R și L legați împreună

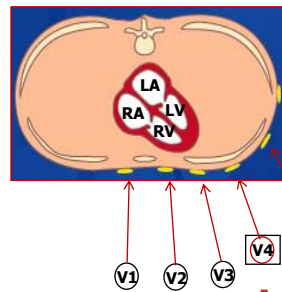
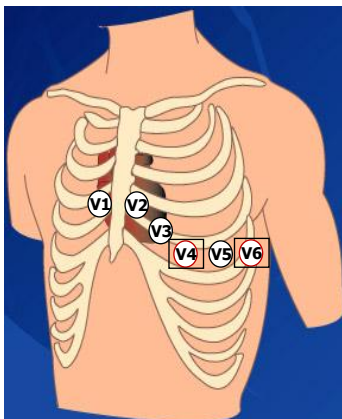

5

Derivațiile ECG – în plan orizontal

③ Derivațiile PRECORDIALE: V1-V6

- culeg diferența de potențial dintre un electrod *explorator* (pozitiv) și unul *indiferent* (cu potențial zero) format din *electrozii membrelor* legați împreună

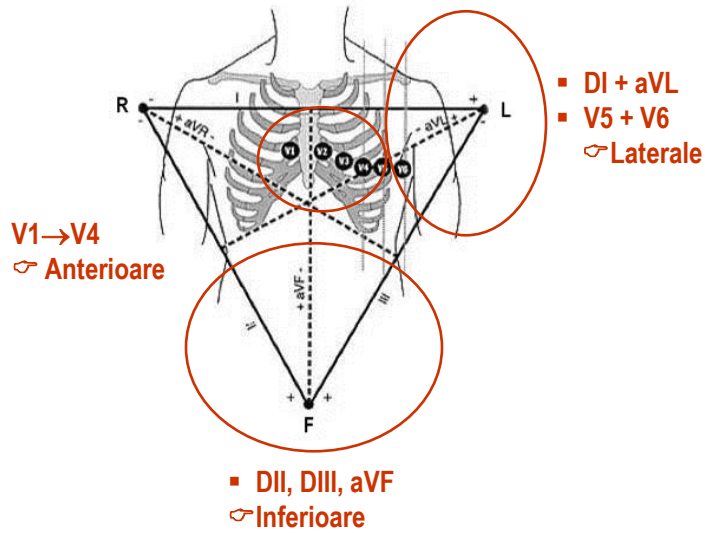
▪ V1, V2
⇔ Precordiale dr.

▪ V3, V4
⇔ Septale sau tranziționale

▪ V5, V6
⇔ Precordiale stg.

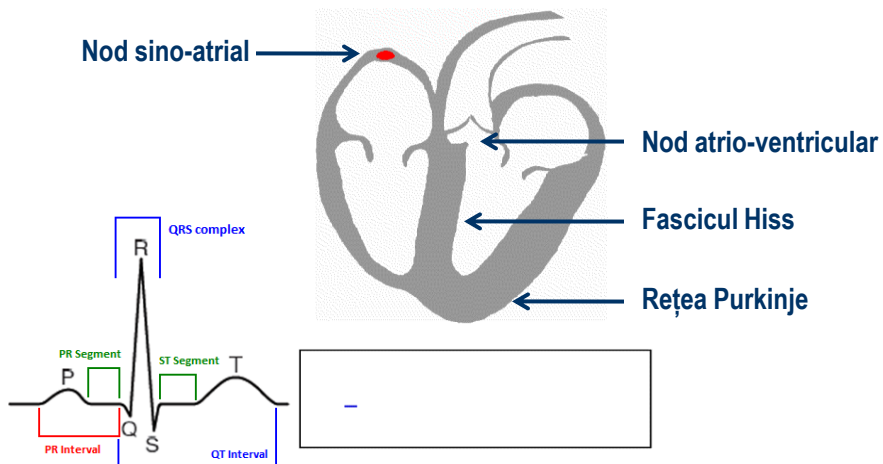
6

Derivațiile ECG

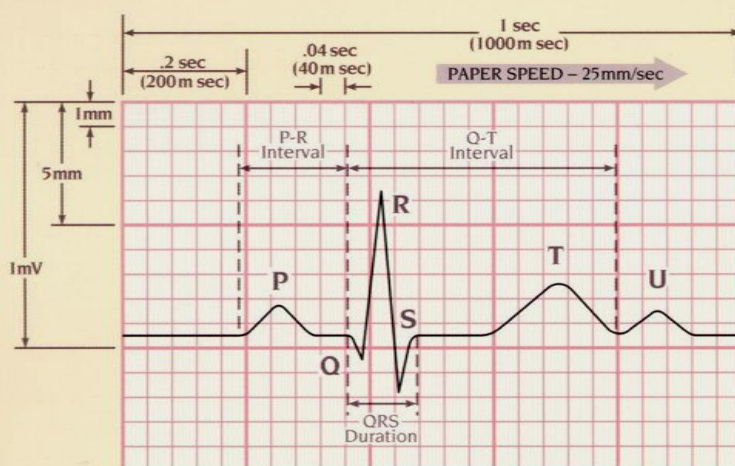
7

Semnificația electrică a componentelor ECG

8

Standardizarea înregistrării ECG

VERTICAL AXIS	
1 Small Square = 1mm	(0.1mV)
1 Large Square = 5mm	(0.5mV)
2 Large Squares = 1mV	

HORIZONTAL AXIS	
1 Small Square = .04 sec	(40 m sec)
1 Large Square = .2 sec	(200 m sec)
5 Large Squares = 1 sec	(1000 m sec)

9

B. Traseul ECG NORMAL

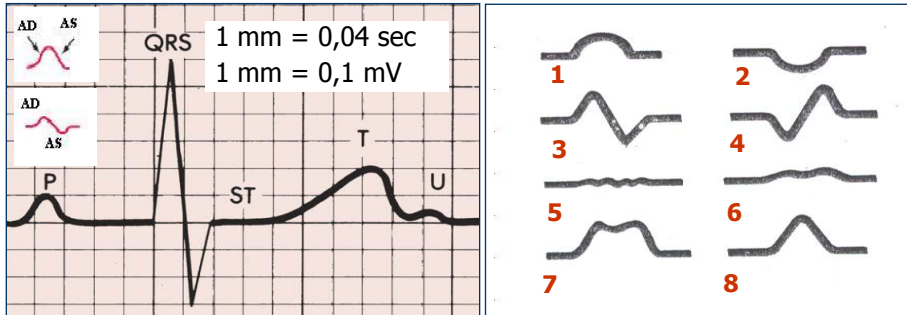
Element grafic	Caracteristici morfologice și cronologice
1. Unda P	<ul style="list-style-type: none"> – morfologie – durată – amplitudine
2. Intervalul PQ (PR)	<ul style="list-style-type: none"> – durată – caracterul constant
3. Complexul QRS	<ul style="list-style-type: none"> – morfologie – durată – amplitudine
4. Unda Q	<ul style="list-style-type: none"> – prezența de derivații – durată – amplitudine
5. Segmentul ST	<ul style="list-style-type: none"> – poziție față de linia izoelectrică
6. Unda T	<ul style="list-style-type: none"> – morfologie – amplitudine
7. Interval QT	<ul style="list-style-type: none"> – durată corectată la FC
8. Unda U	<ul style="list-style-type: none"> – morfologie – amplitudine

10

1. Unda P

▪ Morfologie:

- rotundă, simetrică, posibil crestată/bifidă (DII) sau bifazică (+/-) în V_1
- obligatoriu pozitivă în DI, DII și aVF
- obligatoriu negativă în aVR

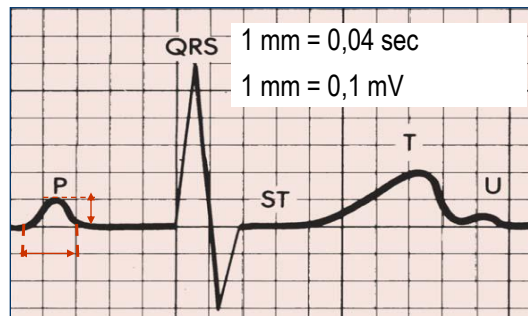
LEGENDĂ:

- (1) pozitivă, (2) negativă, (3) bifazică (+/-), (4) bifazică (-/+), (5) izoelectrică, (6) aplatizată, (7) bifidă, (8) ascuțită

11

1. Unda P

- **Durata:** 0,08-0,10 sec
- **Amplitudine:** maximă în DII (2,5 mm)

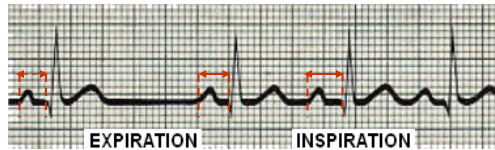
Exemplu:

- durată: P = 0,08 sec
- amplitudine: 1 mm

12

2. Intervalul PQ (PR)

- **Semnificație** = unda P + segmentul PQ (PR)
- **Durata:**
  - 0,12 - 0,20 sec, invers proporțională cu FC
  - constant la determinări repetate

EXEMPLU:

- $PQ_1 = 4 \times 0,04 = 0,16$ sec
- $PQ_2 = 5 \times 0,04 = 0,20$ sec
- $PQ_3 = 6 \times 0,04 = 0,24$ sec

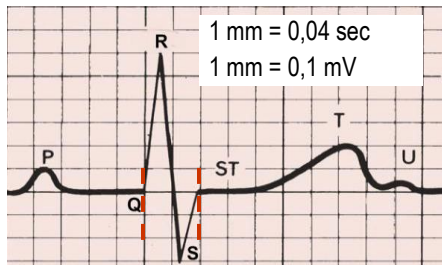
MEDIE: $PQ = 0,20$ sec (normal)

⇒ Variația intervalului PQ (PR) în aritmia respiratorie fiziologică

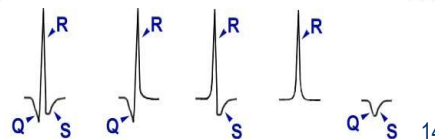
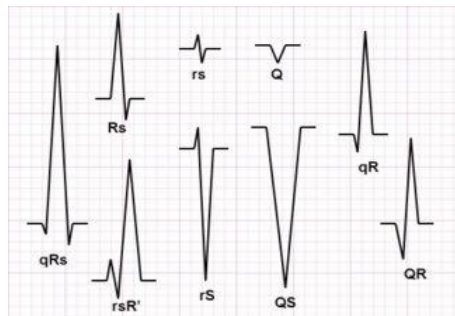
13

3. Complexul QRS

- **Morfologie:**
  - dependentă de poziția electrodului explorator și de poziția electrică a inimii
  - pozitiv în majoritatea derivațiilor, **obligatoriu negativ în aVR, V₁ și V₂**
- **Durata:** 0,08-0,10 sec

EXEMPLU: durata: QRS = 0,08 s

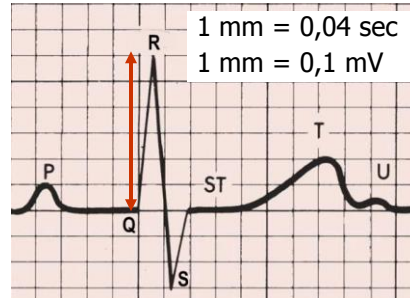

14

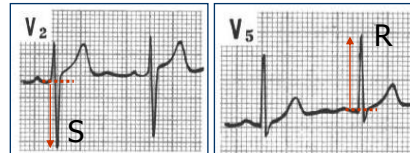
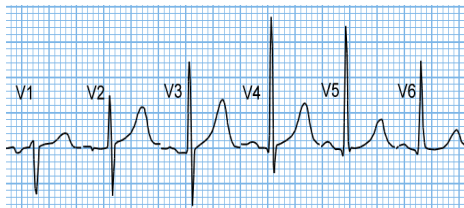
3. Complexul QRS

▪ **Amplitudine:**

- undă R în derivațiile membrelor = 5 - 14 mm
- undă R în derivațiile precordiale = 10 - 25 mm
- amplitudinea unei R crește progresiv de la $V_1 \rightarrow V_6$
- indicele Sokolov - Lyon $\Rightarrow S(V_2) + R(V_5) \Rightarrow$ normal ≤ 35 mm (> 35 mm la tineri care pot avea un traseu hipervoltat)

INDICE SOKOLOV - LYON

$SV_2 + RV_5 \leq 35$ mm

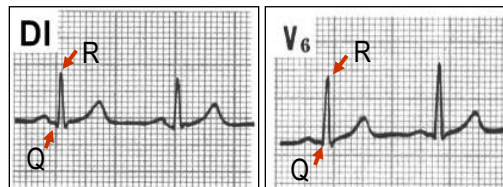
15

Unda Q

▪ **Incidență:**

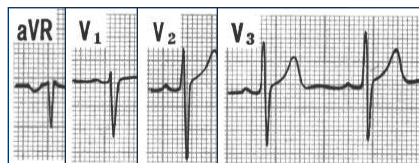
- absență obligatoriu în aVR, $V_1 \rightarrow V_3$
- poate exista în DIII o undă Q mai amplă care dispare la inspirul profund

- **Durata:** $< 0,04$ sec
- **Amplitudinea:** $< \frac{1}{4}$ din unda R

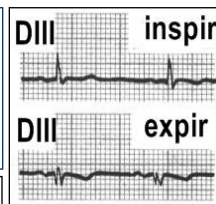

EXEMPLU:

- durata unei Q $< 0,04$ sec
- amplitudinea unei Q $< \frac{1}{4}$ din unda R
- Q = 1 mm (DI și V_6)
- R = 9 mm (DI) și 11 mm (V_6)

Absența unei Q

Unda Q dispare după inspirul profund

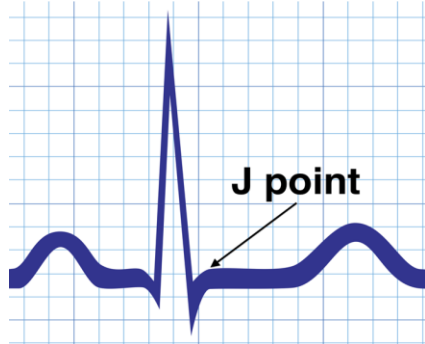
16

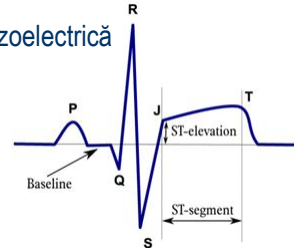
4. Segmentul ST

- **Poziție față de linia izoelectrică:**

- începe în punctul J ("junction"), situat la limita dintre unda S și segmentul ST
- pe linia izoelectrică
- sau
- la 1 mm *deasupra* sau *dedesubt* de linia izoelectrică

Segment ST izoelectric

Supradenivelare ST

Subdenivelare ST

17

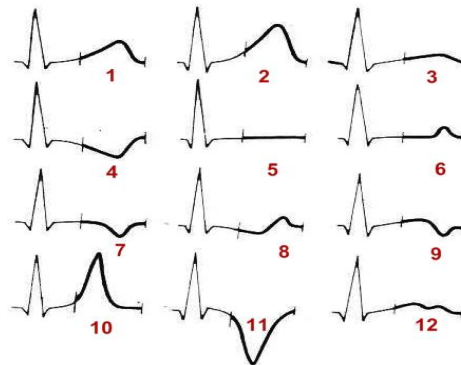
5. Unda T

- **Morfologie**

- rotunjită și asimetrică cu panta ascendentă mai lentă și cea descendentă mai rapidă
- concordantă ca sens cu QRS

- **Amplitudine:**

- 1/3 din unda R

Segmentul ST și unda T formează faza terminală de repolarizare !

LEGENDĂ

- (1) pozitivă, asimetrică (normală), (2) hipervoltată, pozitivă, asimetrică, (3) aplatizată, (4) negativ, asimetrică, (5) izoelectrică, (6) plat-pozitivă, (7) plat-negativă, (8) difazică (-/+), (9) difazică (+/-), (10) pozitiv hipervoltată, (11) negativ hipervoltată, (12) bifidă

18

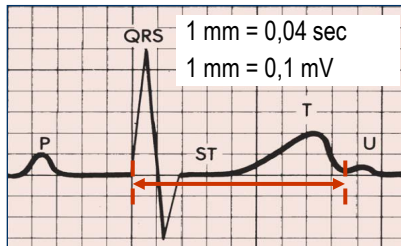
6. Intervalul QT

▪ Durată:

- normal $\frac{1}{2}$ din RR
- valorile sale se pot corecta în funcție de frecvența cardiacă (QTc), conform formulei Bazett:

$$QTc = QT / \sqrt{RR} \quad (\text{unde, } RR = 60/FC)$$

- limita superioară a intervalului QTc este de **0,45 sec**
- alungirea intervalului QT se asociază cu o incidență crescută a morții subite prin tahiaritmii ventriculare

EXEMPLU:

- $QT = 8,2 \times 0,04 = 0,324 \text{ sec}$
- $FC = 75 \text{ b/min}$
- $RR = 60/75 = 0,800 \text{ sec}$
- $QTc = 0,324 / \sqrt{0,800} = \mathbf{0,362 \text{ sec}}$

19

7. Unda U

▪ Incidență:

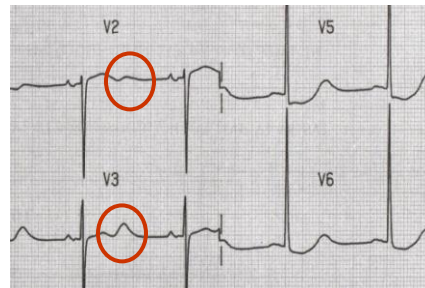
- inconstant prezentă pe ECG la tineri și în ritmurile bradicardice
- vizibilă în V_2, V_3

▪ Morfologie:

- este asimetrică, cu panta ascendentă mai rapidă
- are aceeași polaritate cu unda T

▪ Amplitudine:

- sub $\frac{1}{3}$ din amplitudinea undei T

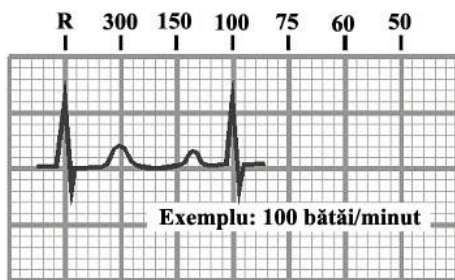
20

C. Determinarea FRECVENȚEI CARDIACE

① Dacă ritmul este REGULAT

☞ Regula Dale Dubin

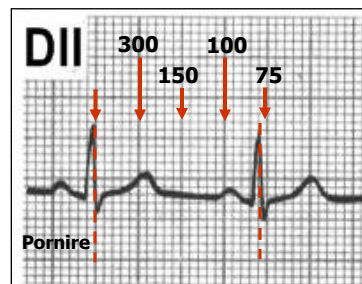
- se identifică o undă R plasată pe o linie groasă
- pentru următoarele linii groase se memorează în ordine valorile:
300, 150, 100, 75, 60, 50, 43, 37

1 cm = 0,4 sec
la 25 mm/sec

0,2 sec

0,04 sec

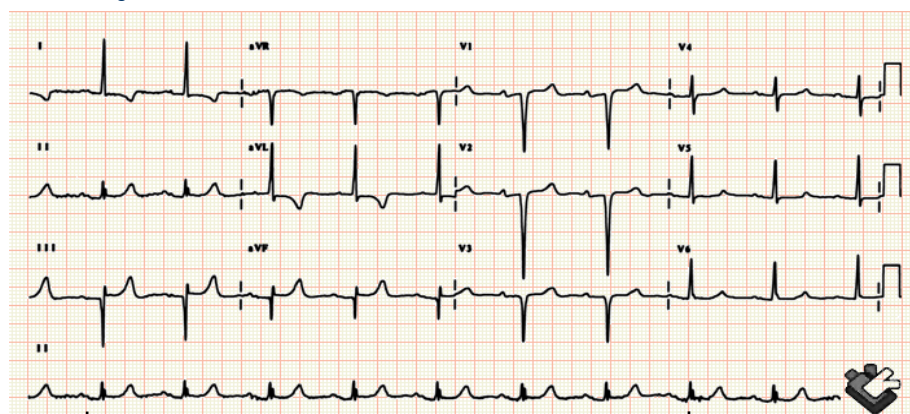
FC = ~ 75 b/min

21

C. Determinarea FRECVENȚEI CARDIACE

② Dacă ritmul este NEREGULAT

☞ Regula 6 sec x 10

6 secunde = 30 pătrate mari

FC = Nr. de unde R x 10 = 8 x 10 = 80 b/min

22

C. Determinarea FRECVENȚEI CARDIACE

③ Dacă ritmul este NEREGULAT și NU sunt înregistrate 6 sec.

☞ se determină în DII o medie aritmetică a intervalului RR pe 3 cicluri succesive

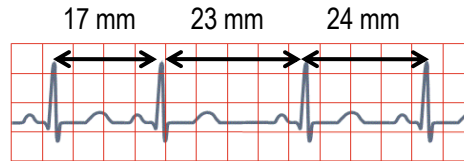
$$FC = 1500/\text{interval RR (mm)}$$

④ Dacă există EXTRASISTOLE

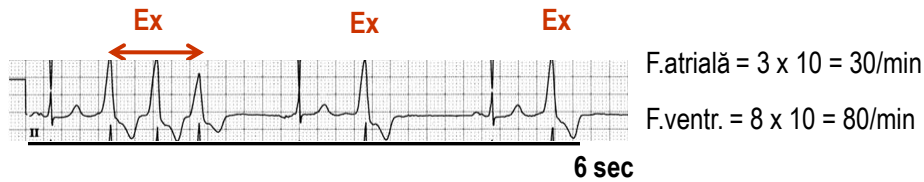
☞ se includ în calcularea FC

⑤ Dacă frecvența atriiilor și a ventriculilor este diferită

☞ se calculează fiecare frecvență în parte pe baza intervalelor PP pentru atrii și RR pentru ventriculi

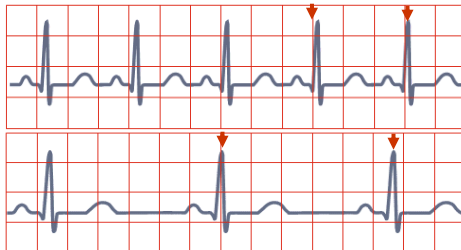
$$FC = 1500/21 = 71 \text{ b/min}$$

C. Determinarea FRECVENȚEI CARDIACE

▪ Interpretare:

- FC = 60-100 b/min ⇒ FC normală (medie 80 b/min)
- FC > 100 b/min ⇒ tahicardie
- FC < 60 b/min ⇒ bradicardie
- dacă FC ↑ în inspir profund și ↓ în expir ⇒ aritmie sinusală respiratorie (fiziologică la copii și tineri)

Ex₁: FC = ~ 100 b/min ☞ tahicardie sinusală

Ex₂: FC = ~ 50 b/min ☞ bradicardie sinusală

D. Determinarea A_{QRS} – în plan FRONTAL

- **Principiu:** axul QRS în plan frontal se apreciază după amplitudinea și sensul deflexiunilor Q, R și S din două derivații ale membrilor

☞ DI și DIII

1. Aspect RI RIII

→ A_{QRS} normal: $-30^\circ \rightarrow +110^\circ$

2. Aspect RI SIII – imag. **DIVERGENTĂ**

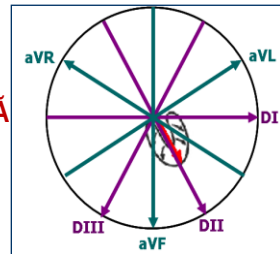
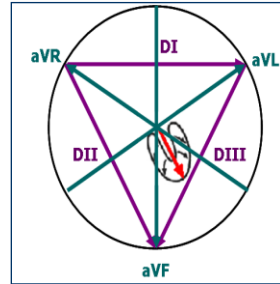
→ A_{QRS} deviat la stg: $-30^\circ \rightarrow -90^\circ$

3. Aspect SI RIII – imag. **CONVERGENTĂ**

→ A_{QRS} deviat la dr: $+110^\circ \rightarrow +180^\circ$

SAU

☞ DI și aVF

Sistem triaxial

Sistem hexaxial

25

D. Determinarea A_{QRS} – în plan FRONTAL

▪ De reținut!

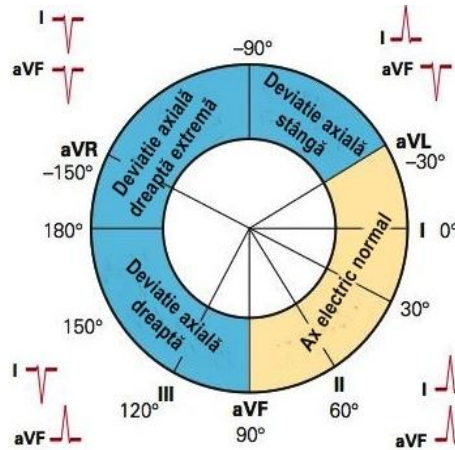
☞ În cazul prezenței aspectului

RI SIII se examinează și

derivația **DII** pentru a ne asigura

că deviația este patologică:

- dacă complexul QRS este predominant pozitiv în DII
→ **ax electric orizontalizat**
- dacă complexul QRS este predominant negativ în DII
→ **deviație axială stângă**

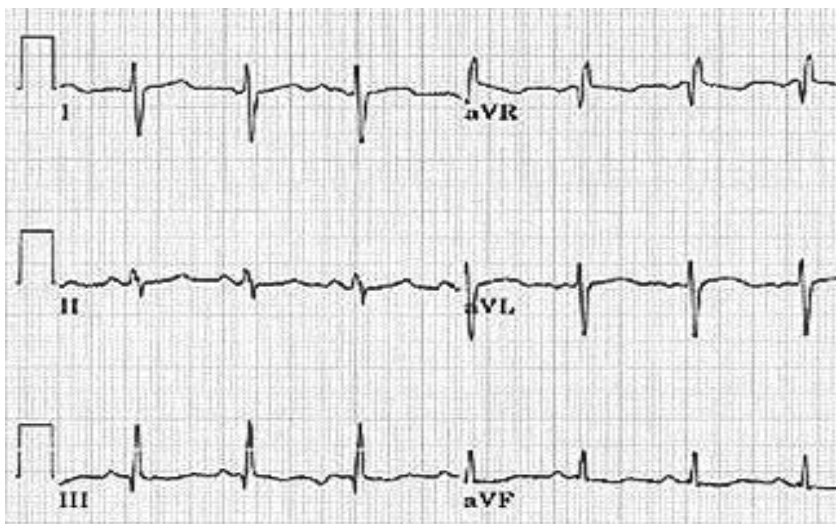

Determinarea rapidă a axului electric în sistemul hexaxial (DI și aVF)

26

D. Determinarea AXULUI ELECTRIC

Cum interpretați axul electric al ECG în plan frontal?

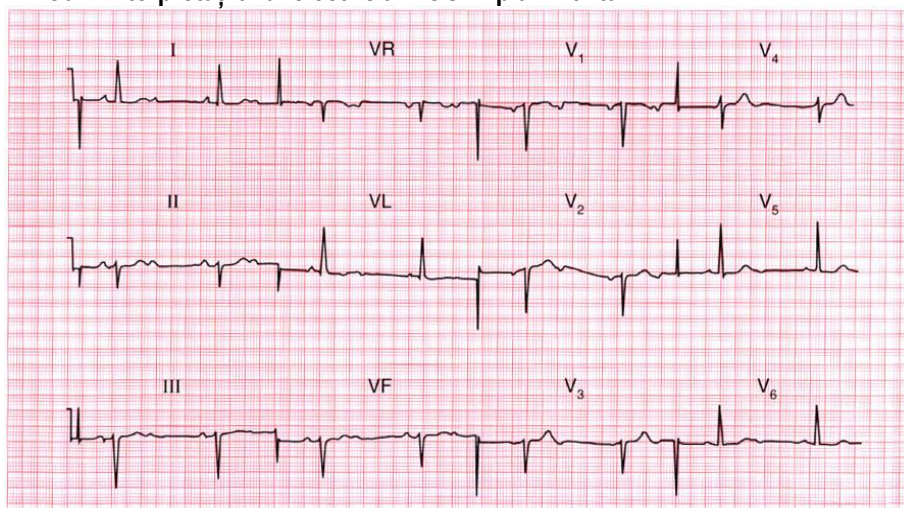

SI – RIII (imagine „convergentă”) → Deviație axială dreaptă

27

D. Determinarea AXULUI ELECTRIC

Cum interpretați axul electric al ECG în plan frontal?

RI – SIII (imagine „divergentă”) → Deviație axială stângă

28

FIZIOPATOLOGIE MEDICINĂ an III

LP_05

Partea a II-a: ECG în hipertrofii

2021

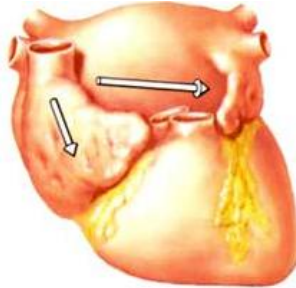
OBIECTIVE EDUCAȚIONALE

La sfârșitul acestei lucrări practice, studenții trebuie să:

- Enumere și identifice pe ECG criteriile care definesc hipertrofia atrială dreaptă și stângă
- Enumere și identifice pe ECG criteriile care definesc hipertrofia ventriculară dreaptă și stângă

ECG în HIPERTROFII

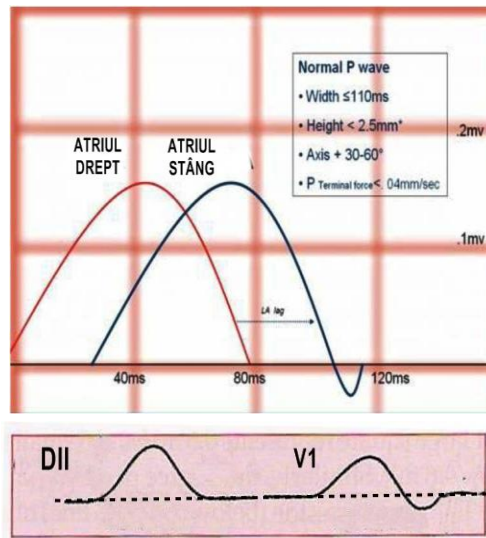
A. Hipertrofiile ATRIALE

31

DEPOLARIZAREA ATRIALĂ NORMALĂ

- Depolarizarea miocardului începe la nivelul **AD**
- Depolarizarea **AS** începe chiar înaintea încheierii depolarizării AD
- Vectorul de depolarizare al **AD** determină o **deflexiune pozitivă** în **DII** și **V1**
- Vectorul de depolarizare al **AS** determină o **deflexiune pozitivă** în **DII** și o **deflexiune negativă** în **V1**

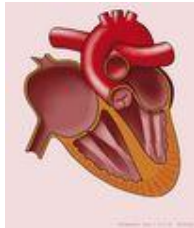
32

HIPERTROFIA ATRIALĂ – Cauze

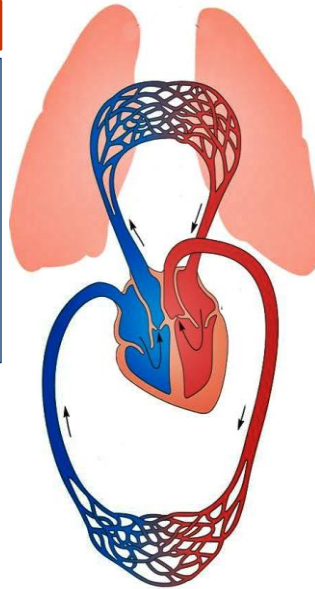
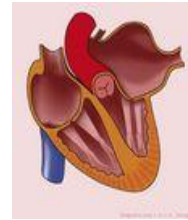
HAD

- Hipertensiunea pulmonară
- Stenoza tricuspidiană
- Insuficiența tricuspidiană
- Defectul septal atrial

HAS

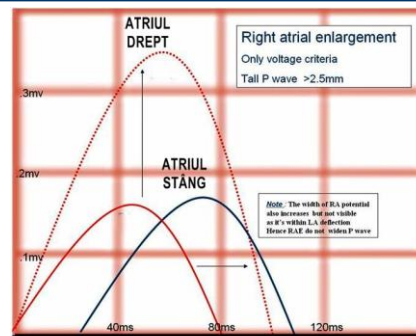
- Stenoza mitrală
- Insuficiența mitrală
- Stenoza aortică
- Insuficiența aortică
- Insuficiența cardiacă stângă

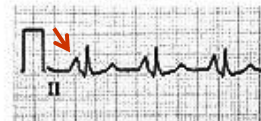
33

HIPERTROFIA ATRIALĂ DREAPTĂ (HAD) – Dg. ECG

- **Principiu:**
  - datorită hipertrofiei AD unda P va avea **amplitudine crescută**
  - AS are grosime normală → timpul necesar pentru depolarizare va fi normal
- **Diagnostic ECG:**
  - ① **În derivația DII:**
    - undă P hipervoltată > 2,5 mm, simetrică și ascuțită
    - = P „pulmonar”
  - ② **În derivația V1:**
    - undă P bifazică cu deflexiunea pozitivă mai amplă decât deflexiunea negativă

Lead II

Lead V1

34

HIPERTROFIA ATRIALĂ STÂNGĂ (HAS) – Dg.ECG

Principiu:

- datorită hipertrofiei AS → depolarizarea atrială va necesita **mai mult timp**

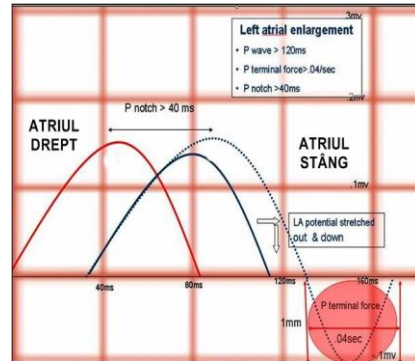
Diagnostic ECG

① În derivația DII:

- undă P are durata > 0,12 sec
- aspect bifid (durata > 0,04 sec)
- = P “mitral”

② În derivația V1:

- undă P bifazică cu deflexiunea negativă cu amplitudine și durată mai mare decât deflexiunea pozitivă

Lead II

Lead V1

35

ECG în HIPERTROFII

B. Hipertrofiile VENTRICULARE

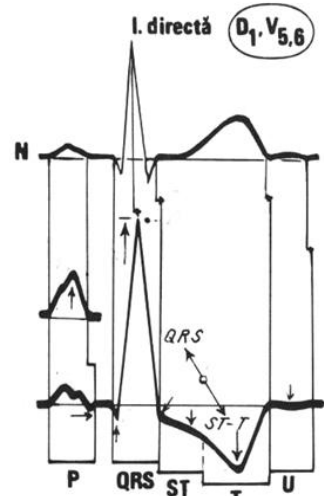
36

HIPERTROFIA VENTRICULARĂ – Criterii de dg.ECG

- **Principiu:** hipertrofia miocardului ventricular perturbă atât depolarizarea cât și repolarizarea cardiacă → criterii de diagnostic ECG

① Alterarea DEPOLARIZĂRII VENTRICULARE

- **Criterii de AMPLITUDINE:**
  - ↑ amplitudinii undelor R în derivațiile directe care explorează ventriculul hipertrofiat
- **Criterii de DURATĂ:**
  - durata QRS = 0,08-0,12 sec
- **Criterii de AX ELECTRIC:**
  - deviație axială de partea ventriculului hipertrofiat în **HIPERTROFIILE SEVERE**

Hipertrofie ventriculară stângă 37

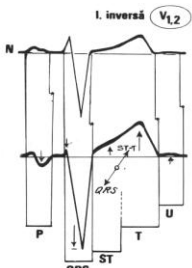
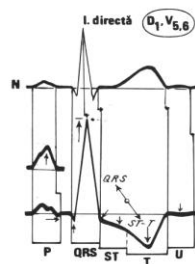
HIPERTROFIA VENTRICULARĂ – Criterii de dg.ECG

② Alterarea REPOLARIZĂRII VENTRICULARE

- **Criterii de FAZĂ TERMINALĂ:** modificări SECUNDARE de fază terminală
  - segment ST și undă T în opoziție de fază cu deflexiunea majoră a complexului QRS
  - unda T asimetrică

▪ Derivațiile DIRECTE:

- segment ST subdenivelat
- unda T negativă și asimetrică

▪ Derivațiile INDIRECTE:

- segment ST supradenivelat
- undă T pozitivă și asimetrică

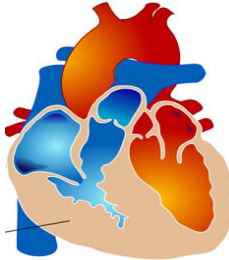
Hipertrofie ventriculară stângă

HIPERTROFIA VENTRICULARĂ - Cauze

HVD

- Cordul pulmonar cronic
- Embolie pulmonară
- Stenoza mitrală

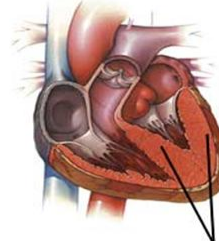
Right Ventricular hypertrophy

HVS

- HTA
- Stenoza aortică
- Insuficiența aortică
- Insuficiența mitrală

Left ventricular hypertrophy

Hypertrophy 39

HIPERTROFIA VENTRICULARĂ DREAPTĂ (HVD) - Dg.ECG

① Criterii de AMPLITUDINE:

- unda R ≥ 5 mm în V1, V2 sau raportul R/S ≥ 1 mm în V1
- S adâncă în V5, V6

② Criterii de AX ELECTRIC:

- în plan frontal: deviație axială dreaptă ($110^\circ \rightarrow 180^\circ$)
- în plan orizontal: rotație ORARĂ

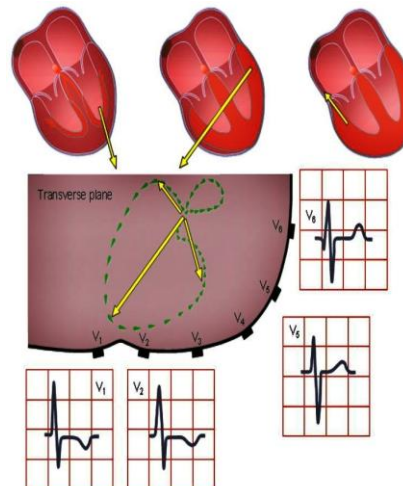
③ Criterii de DURATĂ:

- QRS = 0,10-0,12 sec

④ Criterii de FAZĂ TERMINALĂ:

- subdenivelare ST + undă T negativă, asimetrică în V1, V2

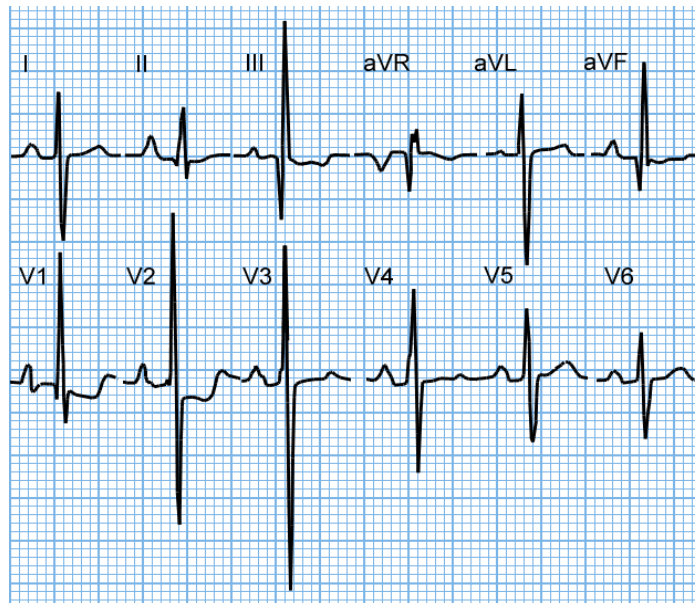
⑤ $\pm$ HAD

- Derivații directe: V1, V2
- Derivații indirecte V5, V6

40

HIPERTROFIA VENTRICULARĂ DREAPTĂ (HVD) - Dg.ECG

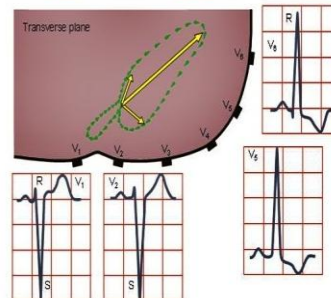

41

HIPERTROFIA VENTRICULARĂ STÂNGĂ (HVS) - Dg.ECG

① Criterii de AMPLITUDINE:

- Derivațiile precordiale:
  - unda R ≥ 11 mm în aVL
  - *Indice Sokolov-Lyon*:
S V1 (sau V2) + R V5 (sau V6) > 35 mm

② Criterii de AX ELECTRIC:

- în plan frontal: **deviație axială stângă**
($+30^\circ \rightarrow -30^\circ$)
- în plan orizontal: **rotație antiorară**

- Derivații directe: V5, V6, DI, aVL
- Derivații indirecte: V1, V2, DII, DIII, aVF

42

HIPERTROFIA VENTRICULARĂ STÂNGĂ (HVS) - Dg.ECG

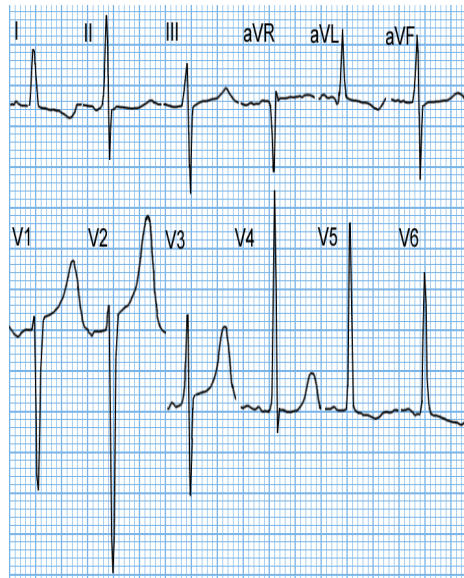
③ Criterii de DURATĂ:

- QRS = 0,10-0,12 sec

④ Criterii de FAZĂ TERMINALĂ

- subdenivelarea segmentului ST + undă T negativă, asimetrică în V5, V6

⑤ ± HAS

43

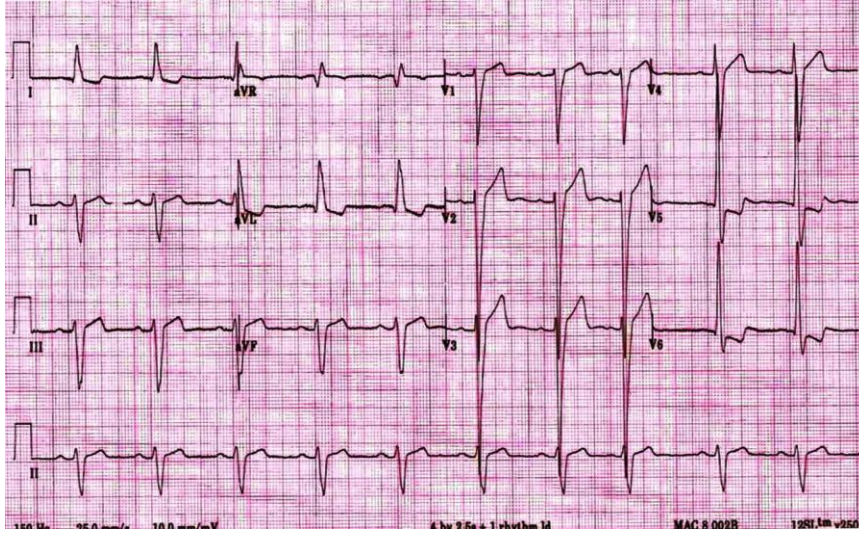
STUDII DE CAZ

44

CAZ CLINIC 1

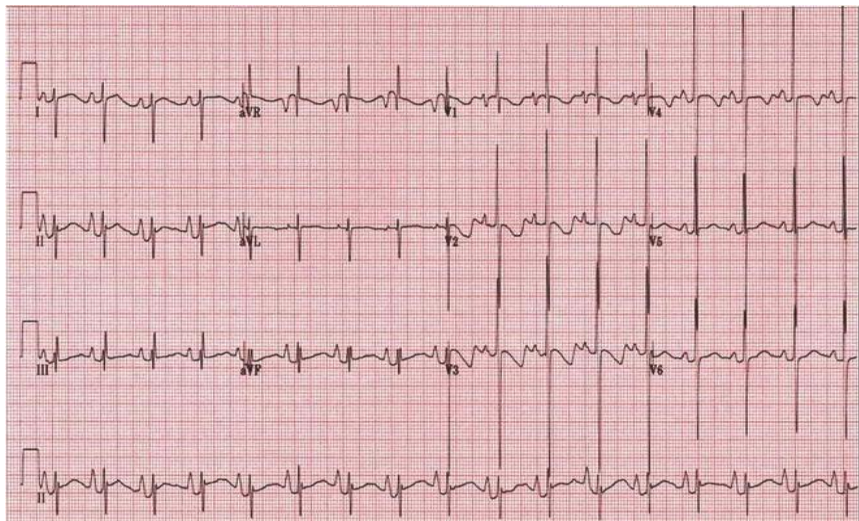
Analizați traseul ECG al unei paciente de 64 de ani cunoscută cu hipertensiune arterială și care se prezintă la un control de rutină.

45

CAZ CLINIC 2

Analizați traseul ECG al unei pacient de 65 de ani cu diagnosticul de cord pulmonar cronic care se prezintă pentru un control de rutină.

46